

МТП з урахуванням агротехнічних умов і техніко-економічних показників агрегатів, за рахунок оптимального їх розподілу по видах робіт, було отримано значне зменшення витрат на паливо і оплату праці на 13,0 % та 19,0 % відповідно, що призвело до зниження собівартості механізованих робіт у межах 15 %.

Таким чином, отримані результати підтверджують перспективність застосування економіко-математичного моделювання для оптимізації використання МТП господарств АПК, а зменшення собівартості механізованих робіт призведе до зниження собівартості виробництва галузі рослинництва, що сприятиме покращенню конкурентоспроможності підприємства на ринку сільськогосподарської продукції.

Література:

1. Новиков Г. И. Применение экономико-математических методов в сельском хозяйстве / Г. И. Новиков, К. В. Колузанов. – М.: Колос, 1975. – 288 с.
2. Бойко А. І. Вибір оптимального складу комплексу МТА для виробництва сільгоспкультур / А. І. Бойко, В. І. Пастухов // Техніка АПК. Науково-технічний журнал. – 2006. – №3. – С.6-9.
3. Кравченко Р. Г. Математическое моделирование экономических процессов в сельском хозяйстве / Р. Г. Кравченко. – М.: Колос. – 1978. – 424.
4. Товма І. П. Математичне моделювання економічних процесів у сільському господарстві / І. П. Товма. – Харків: НМЦСВУ, 1996.
5. Тивоненко І. Г. Проблеми використання машинно-тракторного парку в умовах формування ринкових відносин / І. Г. Тивоненко. – К.: УкрНДІССІ, 1998. – 315 с.

УДК 338.436

ІНДЕКСНИЙ МЕТОД У ВИМІРІ ТА ОЦІНЦІ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОНАННЯ КОМПЛЕКСНИХ ГАЛУЗЕВИХ І РЕГІОНАЛЬНИХ ПРОГРАМ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ГАЛУЗІ

Морозов Р.В., к.е.н., докторант

ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААН України

Федорчук О.М. – к.е.н., доцент

ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

Визначено спрямованість і основні підстави розроблення програм, метою яких є розв'язання проблем розвитку сільськогосподарської галузі. Обґрунтовано методичні підходи до оцінки ефективності виконання комплексних галузевих і регіональних програм на основі індексного методу. Зосереджено увагу на тому, що визначення результативності виконання повинно ґрунтуватись на використанні системи індикаторів.

Determine the direction and basis for the development of programs aimed at solving the problems of the agricultural sector. Methodical approaches to evaluating the effectiveness of the implementation of integrated sectoral and regional programs based on the index method. Focused attention on the fact that the determination of the impact of the implementation should be based on the use of indicators.

Постановка проблеми. Програми розвитку галузей економіки розробляються з метою реалізації державної політики щодо регулювання розвитку

цих галузей економіки, концентрації фінансових, матеріально-технічних та інших ресурсів, виробничого і науково-технічного потенціалу країни, а також координації діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій і громад для розв'язання найважливіших проблем галузі [4].

Про необхідність розроблення програм, метою яких є розв'язання окремих проблем розвитку економіки і суспільства, а також проблем розвитку окремих галузей економіки та адміністративно-територіальних одиниць, що потребують державної підтримки наголошується в Законі України "Про державні цільові програми" [5].

Враховуючи важливе значення сільського господарства для економіки України, в наукових основах ведення агропромислового виробництва надзвичайного значення набуває посилення впливу результатів наукових досліджень на оцінку ефективності виконання комплексних галузевих і регіональних програм розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняна економічна наука впродовж багатьох десятиліть збагачується новими розробками в сфері обґрунтування теоретико-методологічних, методичних та практичних аспектів управління аграрним сектором економіки. Вченими ННЦ "Інститут аграрної економіки" НААН України здійснено значний вклад у розробку концептуальних підходів до удосконалення управління аграрним сектором [3; 11].

Водночас, незважаючи на вагомість даної проблематики й посилену увагу до неї багатьох провідних дослідників, окремі її аспекти все ще залишаються недостатньо вивченими. В нових умовах особливої актуальності набувають питання теоретико-методологічного обґрунтування наукових положень і методичних підходів до розв'язання проблеми оцінки ефективності виконання конкретних галузевих програм. Таким чином, потреба розв'язання питань, що залишилися поза увагою дослідників, зумовлює вибір теми та визначає актуальність дослідження.

Постановка завдання. Метою дослідження є розробка методичних підходів і практичних рекомендацій щодо оцінки ефективності виконання комплексних галузевих і регіональних програм з урахуванням специфіки галузевого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Комплексні галузеві і регіональні програми розробляються на основі вимог Законів України "Про державні цільові програми" [5], "Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року" [7], "Про державну підтримку сільського господарства України" [6] та з метою забезпечення виконання "Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року" [8].

Враховуючи досвід попередніх досліджень стосовно організаційно-методичного забезпечення, яке супроводжує розвиток сільськогосподарської галузі необхідно із позиції системного підходу вирішити питання оцінки ефективності виконання комплексних галузевих і регіональних програм розвитку цієї галузі економіки.

Досліджуючи проблему визначення результативності виконання про-

грамних завдань і заходів в контексті їх вимірювання, доцільно звернутися до сучасних теоретичних та методичних напрацювань у цьому напрямку. Зокрема йдеться про індексний метод.

Зазначимо, що індексний метод характеризується авторами роботи [10, с. 222] як "...метод порівняння економічних чи інших показників двох різних періодів часу або двох різних районів. У відносних числах порівнюються обсяги виробництва, продуктивність праці, рівні цін тощо". Вихідними даними при використанні індексного методу є індивідуальні та зведені індекси, що характеризують динаміку певних явищ, зокрема, економічних, у часі або просторі. Як зазначають А.Г. Загородній та ін., "... індивідуальний (динамічний) індекс обчислюють діленням величини явища у звітному періоді на її значення в попередньому періоді. Зведений індекс служить для зіставлення безпосередньо несумірних, різнорідних явищ" [2, с. 190].

Визначення результативності виконання галузевих програм в цілому та за етапами ґрунтується на використанні системи показників (індикаторів). Зауважимо, що термін "індикатор" вітчизняні науковці визначають як "...цифровий показник зміни економічних (зокрема фінансових) величин, що його використовують для обґрунтування економічної політики, спрямованості економічних процесів та оцінки їх результативності" [2, с. 192], "... елементи для відображення даних вимірювань і обчислень у зручному для візуального (наочного) сприйняття вигляді" [10, с. 223].

Індикатори обчислюються як співвідношення фактичних і планових показників виконання програмних завдань, і забезпечують на основі врахування відхилень цих показників прийняття рішень унаслідок оцінки ступеня досягнення встановлених програмних цілей та запланованої ефективності витрат коштів (рис. 1).

Порівняння фактичних показників конкретних програм із плановими (затверджені програмою) здійснюється шляхом: оцінки витрат з державного бюджету та інших джерел на реалізацію програмних заходів (показників витрат); оцінки ступеня досягнення проміжних та кінцевих цілей реалізації програми з використанням показників обсягу виробленої продукції унаслідок виконання програмних заходів (показників продукту); визначення ступеня досягнення параметрів якості виробленої продукції (показників якості); оцінки ефективності затрат ресурсів, які використані для виконання програмних завдань (показників ефективності); оцінки рівня залучення коштів із бюджетних і позабюджетних джерел та їх співвідношення (індикаторів співфінансування).

Слід враховувати також і те, що оцінку соціальної та економічної ефективності реалізації конкретних галузевих програм в разі наявності множини індикаторів різновекторної спрямованості, різних за змістом, одиницями виміру, які можуть приймати як кількісний, так і якісний вираз, доцільно проводити шляхом їх інтеграції ("згортки"), що має переваги для забезпечення концентрованою інформацією осіб, які приймають рішення, за рахунок скорочення кількості параметрів ефективності досліджуваної програми.

Рис. 1. Основні показники (індикатори) оцінки ефективності виконання комплексних галузевих і регіональних програм та методика їх обчислення *

* Сформовано на основі опрацьованого матеріалу [9].

Зведення множини соціально-економічних показників реалізації програм до інтегрального (комплексного) проводиться на основі простого адитивного зважування. При цьому чисельні параметри досягнення тієї чи іншої якісної мети (особливо, в разі оцінки соціального ефекту) визначаються шляхом оцінок коефіцієнтів відносної важливості тих чи інших показників в результаті експертного опитування і парних порівнянь показників, що розглядаються з використанням вербально-числових шкал [9].

Для визначення кількісного впливу основних показників (індикаторів) розвитку сільськогосподарської галузі на інтегральний (зведений) показник доцільно застосувати багатofакторне кореляційно-регресійне моделювання.

Зазначимо, що нині в економічних дослідженнях велике значення має теорія і практика економетричного моделювання, яка дозволяє дослідити і

кількісно визначити внутрішні і зовнішні зв'язки між показниками економічних систем, вивчати закономірності їх формування і тенденції розвитку. Крім того, як відмічають П.С. Березівський і Н.І. Михалюк, "під час формування системи моделей необхідно враховувати великий обсяг початкової інформації. Її отримання вимагає своїх спеціальних методів дослідження в різних областях науки: агротехніці, механізації, технології і т. д." [1, с. 358]. Слід додати, що значна частина інформації повинна готуватися в окремих науково-дослідних інститутах та регіональних центрах наукового забезпечення агропромислового виробництва.

Для більш точного визначення сумарного економічного ефекту реалізації конкретних галузевих і регіональних програм слід враховувати також ефект від міжпрограмних зв'язків, а також ефект від взаємозв'язку програмної концентрації, централізації, спеціалізації і кооперування, раціонального співвідношення заходів по їх оптимізації і подальшого розвитку.

Висновки. Реалізація запропонованого методичного підходу дає змогу оцінити ефективність виконання завдань та заходів комплексних галузевих і регіональних програм розвитку сільськогосподарської галузі. Принциповою перевагою індексного методу є те, що його використання не потребує складних організаційних форм аналітичної роботи, оскільки інформаційною базою для визначення фактичних показників ефективності виконання програмних заходів є дані паспортів конкретних програм та щорічних звітів про хід їх реалізації, а також дані статистичної, бухгалтерської та іншої звітності за відповідний період.

Література:

1. Березівський П.С. Організація, прогнозування та планування агропромислового комплексу: навч. посіб. / П.С. Березівський, Н.І. Михалюк. – 2-ге вид., стереот. – Львів: Магнолія Плюс, 2006. – 443 с.
2. Загородній А.Г. Фінансовий словник / Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. – 4-те вид., випр. та доп. – К.: Т-во "Знання", КОО; Л.: Вид-во Львів. банк. ін-ту НБУ. – 566 с.
3. Організація управління аграрною економікою: монографія / М.Ф. Кропивко, В.П. Немчук, В.В. Россоха та ін.; За ред. М.Ф. Кропивка. – К.: ННЦ ІАЕ, 2008. – 420 с.
4. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України / Верховна Рада України, 23.03.2000, № 1602-III. – (Нормативний документ Верховної Ради України. Закон): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1602-14>
5. Про державні цільові програми / Верховна Рада України, 18.03.2004, № 1621-IV. – (Нормативний документ Верховної Ради України. Закон): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1621-15>
6. Про державну підтримку сільського господарства України / Верховна Рада України, 24.06.2004, № 1877-IV. – (Нормативний документ Верховної Ради України. Закон): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1877-15>
7. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року / Верховна Рада України, 18.10.2005, № 2982-IV. – (Нормативний документ Верховної Ради України. Закон): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2982-15>
8. Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року / Кабінет Міністрів України, 19.09.2007, № 1158. – (Нормативний доку-

мент Кабінету Міністрів України. Постанова): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1158-2007-%EF>

9. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо проведення оцінки економічної і соціальної ефективності виконання державних цільових програм / Міністерство економіки України, 24.06.2010, № 742. – (Нормативний документ Міністерства економіки України. Наказ): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ME100608.html

10. Словарь по кибернетике: Св. 2000 ст. / Под ред. В.С. Михалевича. – 2-е изд. – К.: Гл. ред. УСЭ им. М.П. Бажана, 1989. – 751 с.

11. Управління комплексним розвитком агропромислового виробництва і сільських територій / [Саблук П.Т., Кропивко М.Ф., Булавка О.Г. та ін.]; за ред. П.Т. Саблука, М.Ф. Кропивка. – К.: ННЦ ІАЕ, 2011. – 454 с.

УДК: 332.1:338.48

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Незвещук-Козут Т.С., здобувач

*Київський державний торговельно-економічний університет,
Чернівецький факультет*

У статті здійснено обґрунтування організаційно-економічного механізму функціонування туристичних підприємств. Визначено шляхи та засоби вдосконалення його основних елементів – організації діяльності, оподаткування, цінової політики щодо надання туристичних послуг та вартості туристичного продукту.

The article study of organizational and economic mechanism of operation of tourist enterprises. The ways and means of improving its basic elements - organization of, taxation and pricing policies to provide travel services and price of the tourist product.

Постановка проблеми. Проблеми забезпечення ефективної туристичної діяльності в Україні, розробки організаційно-економічного механізму господарювання та управління туристичними підприємствами на сучасному етапі економічного розвитку дуже актуальні. Пріоритетна роль організації та функціонування туристичних підприємств, їх державна підтримка та регулювання визначаються вимогами державної економічної політики щодо соціально-економічної гармонізації регіонів у напрямі посилення соціальної та екологічної складових, активізації підприємництва та приватної ініціативи, формування середнього класу та покращення умов життя населення. Це буде сприяти також підвищенню продуктивної зайнятості населення, формування конкурентоспроможної національної економіки в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем формування та реалізації механізмів діяльності туристичних підприємств відображено у працях вітчизняних учених. Серед них М. Ігнатенко, О. Коротич, В. Малиновський, А. Мельник, А. Никифоров, О. Оболенський, Р. Рудніцька, О. Сарапіна. Проте подальших досліджень потребують питання цінової політики у туристичній галузі, розвитку малого підприємництва та бізнесу, оподаткування туристичної діяльності, кластеризації підприємств галузі та ін-